

NAʔIIQ
ᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕ
ᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕ

BY CARA MCKENNA
WITH PHOTOGRAPHY BY DAVID STOBBE
AND DALLIN SCHMIDT

NUUČAANUŁ LANGUAGE
(ᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕᑕ DIALECT)
TRANSLATION
BY NAASʔAŁUK
(JOHN RAMPANEN)

JOHN RAMPANEN

ńaasʔaʔuk

ń aasʔaʔuk histaqšiłʔiš ʔaahuusʔath, qilcmaʔath, manuusʔath, ʔaʔuukwiʔath ʔuhʔiiš suomi mułmumc. hiý athʔiš maaqtusiis ʔukwink łuucmaak waakiituis ʔahʔaaʔaʔitqʔaʔ ʔaʔakwat ł aatneeʔis ʔuhʔiiš qacc aʔ it wiiwiiʔu.

ń aasʔaʔuk ʔucinaʔ aʔaʔ tayii ł aʔathsi ʔaahuusʔath. huuhʔakšiihəʔ aʔhsi ciciqʔaʔitq ʔiihəʔ iitap huuhʔakuwił. ʔukwiił nistrń aakʔi ciqʔ ak ʔaahuupaý ak ukłinł, “ciqʔ akukqin, nistrń aʔi ʔuhʔiiš tupaʔʔi.”

KU?AŁŠI?AŁQUU, Raylene Cardinal humčil kwistuup nēhiyawēwin ciqyākckwii hił huuh̄takuwif?uk ?uusahi?uk?itq taathee?is huuh̄tak. ʔah, ciqyāk?iš nipin - ʔuupiičh. wiyuu?ał hasiik huuh̄takuwif?ičh ?ah?aa?ałsuu taathee?is ?u?uuta National Indigenous Peoples Day ?ukwink taataaqsapa?uuta hiłh huuh̄takuwif?i.

“huuh̄takšiih̄apats wawaa ?ah ?uh?iiš ?a?aqiwaqh. cušuk?iš ciqyākckwii hiyiqstup ʔaas, ?ukwif huhtik Cree ciqyākuk ?uh?iiš yaqisuu.” Cuupšil Cardinal.

histaqšil?iš Kikino Métis Settlement hiłh Alberta ?uh?iiš huuh̄takšiih̄ap̄at grade 1 ?uh?iiš grade 2 miłinkšil. metis?iš huuh̄takšiih̄ap̄at, nahii?uktmaħsa taatnee?is?i nučhakmis. ?uutyap̄at muus cisqmis

?uh?iiš sapnin (naayiksał ha?uk) hiniic taathee?is hił nisma?i yuuqʔaa. hiniic?iš ʔaqm̄apt, tiim̄apt, qʔišm̄apt ?uh?iiš kalkintapiih ?ah?aa?sł cuupšil ?uusčakminh. mamuuk?itq taataaqsapa haahuupa?yakswwii - ?aani hupii taathee?is huuh̄tak mułmumc histaqšil Métis ?uh?iiš Cree. yuuqʔaa taayii nunuuk Cree hiłh huuh̄takuwif?i. kwismis?ałquu, huuh̄takšiih̄ap̄atsuu nuukminh, kinhkinħa ?uh?iiš wik?ał ?athii, nēhiyawēwin.

Cardinal ʔuucil ?uuswii?ałquu K-12 ʔawaa hiłh Lac La Biche, wiyaa naacsiičil mačiił huuh̄takuwif, hixʔaaqħčik huuh̄takšiih̄ap̄at?iicil ?ukʔačil. mamuukit haahuupa hupiihsii ħayuq?ičh ?ah?aa?ał hiiyaqstinł quutquu?as huuh̄takšiih̄ap̄athsii qʔaa?ap̄yāk hiłh huuh̄takuwif?aq Alberta.

Cuupšii?ał qʔaa?ap̄yāk?i ?ukʔačil “čapac?i ?apcpaa ?iħaq muut?i” histaqšil ?uus̄taquumł haahuupa?yāk; huuh̄takšiih̄sii hiniip ?iħcamis haahuupa, ?anaħi nutkumł taataaqsapa quutquu?as. Cardinal hasiik huuh̄takšiih̄ 2014 ʔaqums?ał ʔuł qʔaa?ap taathee?is hiłh maatmaas.

“huhtakquu taathee?is huuh̄takšiih̄ap̄athsii?uk?itqsuu čiqyākuk ?uh?iiš taataaqsapa, čačimħišil̄suu. ?uksyaqsti?ick ʔaqašil hiłahawiluksuu?ał waa?iš. Cardinal taayii mamuqħsi ?uħaaqł ʔułiip kanata?uk huuh̄takuwifminh - ?uus̄stup ?iħmis?iicil ?ukwink yaa?akʔat wawaačakuk na?uuwap hiłh mišinswiiminħ ʔaqaak ?uh?iiš čačimsinap commission. ?uusčipił?i 94 taatapati hasiik

Cara McKenna (✉@CaraMcK) is a journalist and editor of Cree-Métis and Irish descent and currently lives on Musqueam, Squamish and Tsleil-Waututh lands. David Stobbe is a photographer based in Saskatoon, Sask.

hiyathsuu zuh'iiš žiqhmuut. žaanahisuužat, qužaciic huuhtakšiihapažhsiminž hičcinap mamałni haahuupažak "takaa hitačink," waažiiš Scribe. "takaaniš hitačink qužaciic haahuupačak žiihcamis - qasii zuh qasii - žukwink mamałni haahuipačak, waa, haacsazi žužumhina čačimhižap; q'waažapžalqin čačimhižap."

Scribe nažuuwap, žunuułsuužat qužaciic quutquužas wikikžap žiihpiitžak huuhtakuwił žuusahi q'waažapžakminž ži wik hupii taatheežisukqin čačimsinžap žaanisuužat sukwił žuužiižath. mamałni žapatiminž čačimhi wik žuužatup qužaciic taataqsapa, žuuštuup žužumhi žukwił quutquužas žuunaapał qužasckwił hiłž žašiiž žucačilžalquu žiihpiitžap haahuupa. žuuq'waa, qužaciic hił sayasasa nisrha/maatmaas małšilcum, žahžaažalssuužat žeežuk žuucayukžalquužat žiihpiitžap huuhtakuwił.

Scribe hašiiik huuhtakšiih 2005 hiłžiihpiitžap huuhtakuwił Saskatchewan Indian Teacher Education Program - žužaq žuhžiiš mixtuk q'waažapžak. Scribe nažuuwap žunuuł žuužaluksinhi žukwiłčip qužaciic huuhtakšiihapažhsiminž žužap čačimhi. q'waažapžak ži žunaak huuhtakšiihkaqumł hiłž maatmaas hupisuužat quutquužas huuhtakšiih wikiižap małšil. žuuq'waaquužat žiičaažap taatheežis naažuuwap taataqsapaakžitq.

"žaaniiž žuužaatukuwił zuhžiiš žužumhisa žužukwažatha žukwačil žuhžiiš čačimhi q'waažapžak wižaa kuwižapčip qužaciic quutquužas," waažiiš Scribe. "huhtakžick, žusumna žukwił žah žuhžiiš žukwił kwiishinčil žuhžiiš huuhtakšiihapažhsini haahuupa q'waažapžak ži žuhžaa qužaciic kanatacpaa, q'wamažsažitqžat... hiniip taatheežis huhtakmis mułmumc histaqšilžiišžat."

haiikitqžičh, Rideau Hall Foundation nažuuwap župčil hupiiiminž žukwink qužaciic huuhtakšiihapažhsini haahuupa q'waažapžak, huxažiičil \$13.2 million nažuuwapžaqł žukwinn žalpu žiihpiitžap huuhtakuwił kanatacpaa. hupiižaqł žukwił cušuk qužaciic nutkumł q'waažapžakminž zuhžiiš haažakw'ap mixtuk q'waažapžakminž žuuq'waa. mamuuk žuksyaqsti kanažacpaa žapathsiminž qužaciic haahuupa, hiižaaqsta Yvette Arcand, tayii žapathsi hiłž Indian Teacher Education Program hiłž University of Saskatchewan, David Perley, tayiižit žapathsi Mi'kmaq-Wolastoqey Centre hiłž University of New Brunswick, žuhžiiš Roberta Jamieson, žukwiłžsi Indspire.

Bill Mintram, tayii žapathsi qužaciic hišumžuuup Rideau Hall Foundation, waa žuštaqumł ži žumažsaq q'waažap, žiihmisit žukwił žaaqaakat histaqšil žuušhyumc nutkumł q'waažap hiłž qužaciic maatmaas zuhžiiš haahuupa-taqumłminž.

"Wikniiš žaamuuxžatu, hiniip žayačil taanaa žahžaažalna žapata hašiiik hišuk," waažiiš Mintram, hašiiik huihtakšiih Saskatchewan Urban Native Teacher Education Program, žiihpiitžap haahuupa žuyiižat Gabriel Dumont Institute žukwink University of Regina žihžiiš University of Saskatchewan. "q'waažapquu, wikipassuuk q'wamažsažitq žunuuł wikwiłtas cušhyumc nutkumł q'waažapžaqł kwiishinčil; žiiłmuuhižapžaqł zuhžiiš niic žuyi.

žiihmisiiš žapathsištaqumł, waažiiš, "hišuk hišumyił čawaak. hišumyiłžalquužat čiiqmałapi qužaciic huuhtakšiihapažhsini haahuupamačuk. yaažakšatapžitqžat maatmaasukžitq žuhžiiš nažuuwap žahžaažaluk žiicmis q'wamažsaqinžat.

Andrea Brazeau Inuk histaqšil Kangiqsualujjuaq, Nunavik, ḡuḡiiš ṡapathsimit ḡuštaqumṡ wikyuuquuṡ mit ṡaaḡiičḡ. mamuukḡiš Ulluriaq School hiḡḡ maatmaasukḡitq. ḡačknahisḡišKangiqsualujjuaq ḡuḡiiš huḡacapḡaḡquu Brazeau ḡukṡink huuḡtakšiiḡapathsi ḡiiḡpiitṡakuk McGill University's ḡukṡiṡ miḡḡii huḡtakṡakminḡḡ ḡaaḡuupa 2021, maatmaasḡi ḡuṡuṡa čuḡiyap hupukṡas. huuḡtakšiiḡapathsi grade 3 ḡuḡiiš 4 ḡaḡḡaaḡaḡ maḡšil hupiiḡsii hiḡḡ huuḡtakuwiṡ ḡaačaluk hišimṡuupčip ṡaatḡeeḡis. huuḡtakšiiḡapathsi, namiḡšil

naḡuuwap ḡaya ḡaaḡuupačak ṡaatḡeeḡis histaqšil maatmaasḡukḡitq - hiniipḡaaṡ nismḡaḡi ḡuḡiiš ciicciigasa Inuktitut. ḡaaḡuupačakḡaḡquu, ṡaatḡeeḡis ḡuḡuḡiiḡḡaqḡ huqsum, ḡuḡ ḡaḡiičum huuḡtakšiiḡ čiyaa kiṡanus.

“ḡayačil ṡaatḡeeḡis huuḡtakšiiḡapatsa wiičaqḡit. wiicaak ḡapsčiiḡap hiḡḡ hičcinap huuḡtakuwiṡ,” waaḡiiš Brazeau. “ḡayiiḡaḡ hiniip ṡaatḡeeḡis hiḡḡ nismḡaḡi, kṡiishinčilḡitqḡaṡ. quuḡiičilḡaṡ. kuḡaaqaq ḡasḡak, kuḡaaqaq ḡuwiḡḡ.

ḡuṡčilḡitḡiš ḡupčiiḡḡuk mamuukḡičḡ ḡaaḡuupa, Brazeau waa ḡuṡšyuyaa ṡačyuu ḡaaḡuupačakukḡitq natnaniqsu hiniip mamaḡḡi ḡiiḡpiitṡak. ḡinisḡaaḡquu ṡaḡiqsak hiniipḡaqḡ ḡiiḡpiitṡak wik maḡšil maatmaas.

“ḡiiḡaqḡiš kṡiishinčil ṡaṡaaqsapa ḡaaḡuupa, kṡaačil qṡaaḡapṡakminḡḡ,” waaḡiiš. “qṡaaḡapṡak tiičswiisa ḡuḡiiš čačimḡisa maamamaḡḡiḡaqaq qṡaaḡapṡak ḡuḡiiš ḡayačil Inuit wikwii qṡaaḡapṡakḡi, huḡtakmis.

Scribe čknšil. “wikqun kṡiishinčil ḡaaḡuupaṡak takaaqun qṡaaḡap miḡḡii qṡaaḡapḡaaṡ,” waaḡiiš.

Čaasacumḡaḡitquu 2023 Rideau Hall Foundation hišimṡuup ḡupčiiḡḡaṡ kanatacpaa hišumṡiṡ quḡaciic ḡaaḡuupa hiḡḡ Calgary ḡukṡink quḡaciic, Métis ḡuḡiiš Inuit quutquuḡas histaqšil kanatacpaa. quutquuḡas. ḡaḡaatušilḡit ḡaačḡaača ḡukṡink 10 000 ṡaḡuu quḡaciic huuḡtakšiiḡapathsiminḡḡ. ḡaḡaatuṡakminḡḡ naḡuu “kanata ḡukṡink nutkumḡ ṡaṡaaqsapa,” ḡuḡiiš “neeḡa

lixwa zuh'iiš na'iiq haahuupačakuk."

hiniip'aałquu hup'ciit hupiiyakminh, naacsiičičil muu'pit taapati - ciq'yak, nism'a, tayii tapathsi zuh'iiš yaa'akmis - histaqšičil q'waamit huuhtakšiih hiłh hišumyil'gi. waa'iiš Mintram hiniip la'zu'w taanaa hupii'zaqaq. zuštaqumł'gi zu'naakit zaya kith'yak haahuupa huuhtakuwłminh wik'zał hiniip.taanaa hupii' zaana'hi'zał zu'uma'cu'kšičilaya q'waa'zap'akminh zu'kw'iił'zał, zinis'zaahquu, waa Mintram, taapati'zał huksa'ziičičil qu'zaciic huuhtakšiih'apathsiminh 10 000 hasiik'zaqł zaani hišuu'załqin haahuupaštaqumł.

"zu'uca'yukswiiquu taath'ee'zis hišuk mamał'ni haahuupa'yak wi'yaa naacsiičičil zu'kw'ačičil qu'zacaqstum hiłh huuhtakuwł, wikiitq'zał ziič'aa'zap maatmaasuk'zitq," waa'iiš. "zunuuł'zish ziihcamis."

Scribe naacsiičičil zu'uchin huuhtakšiih'apathsi ziqhmuutsahin. namiiqsaak'zitq, Murdo Scribe, haše'zukumis Cree zu'huhtakšiih'apathsi qic'zał'zap zayačičil zu'kw'ink Manitoba Ministry of Education zuh'iiš hupii' q'waa'sasa mamuuk qu'zaciic haahuupa'yak zuštaqumł. wikyuuquu na'zuu University of Saskatchewan q'waa'zap'ak tamał'ni mamuuk'zitq mamuukit sučas čusaa zuh'iiš maačq'sit mamuq'hsi. kw'aacičil

huuhtakšiih'apathsi haahuupa zu'uuwałmitwa'zish tašii. hinahuł'zish zu'učip naniiqsaakit kw'ispaa zu'uumuqšičil, ziihmisuk haahuupačak "quutquu'zas huhtak yaa'akmis, quutquu'zas zu'unah mul'mumc, quutquu'zas yaa'ak zuh'iiš huhtak taataaq'sapaakqin."

hiłh Kikino Métis Settlement, huihtakuwłq'kčh la'waa hasiik. Raylene Cardinal taath'ee'zisuk'zi kat'z'uk'waa'zał lu'upiič'ch huxsaatu. hasiik qicaał haahuupa'yak, zuh'iiš Cardinal mamuuk zu'kw'iił na'ca'aa'yakuk huuhtakuwł. za'zaatumit'zish taath'ee'zisukitq, "aqaqmah'sah mixtuk'ziičičil'załquu?" kum'aa taath'ee'zis hiłh za'ckna'his huuhtakuwłštaqumł 14 waa'zanit huuhtakšiih'apathsi'ziičičil. "zu'uzuuqč'ap'zish," waa'zanit huuhtakšiih'apathsi'zak'zitq'zał. "huuhtakšiih'apathsi'zish taath'ee'zis," waa'zanit hupit tał'na kat'z'uk'waa'zał.

liix'w'ačuł'zish Cardinal. "luł'tani'zish na'zaatah zuh'zał waa zu'unaak'zał puupuucaminh huuhtakšiih'apathsičičil." 🌐

This feature was produced in partnership with the Rideau Hall Foundation. To learn more about how Indigenous teacher education programs are creating positive change, visit cangeo.ca/indigenousteachers